Таблиця 1

Динаміка промірів, індексу збитості та живої маси

Показники	Вік, днів		
	3О	90	150
	X±Sx	X±Sx	X±Sx
Обхват грудей, см	13,0±0,2	29,0±0,3	37,0±0,5
Довжина тулуба, см	19,0±0,2	28,0±0,3	38,0±0,5
Індекс збитості, %	68,0±0,6	103,5±0,8	97,5±0,7
Жива маса, кг	0,5±0,05	2,0±0,06	3,4±0,07

В тридцятиденному віці спостерігається безсумнівна перевага промірів лінійних над широтними. Так, за довжиною тулуба кролі на 6см біліші, ніж за обхватом грудей. Індекс збитості при цьому складає 68% при живій масі 0,5 кг.

З 90-денного віку широтні і лінійні проміри вирівнюються. Так, обхват грудей в 90 днів складає 29 см, а довжина тулуба - 28см. В 150 днів ці проміри дорівнюють 37 та 38 см відповідно. При цьому індекс збитості в 90 та 150 днів складає 103,5 % та 97,5 %, при живій масі 2,0; 3,4 кг відповідно.

Виходячи з вищевикладеного, слід вказати на безсумнівні переваги лінійних промірів над широтними в молодшому віці з поступовою тенденцією до їх вирівнювання к 90-денному віку при задовільному розвитку живої маси.

Література

1. Помытко В.Н., Александров В.Н. Учебная книга кроликовода. - М. Агропромиздат, 1985. - С. 150-154.
2. Уткин Л.Г. Кролиководство . — М.: Агропромиздат, 1987. - С. 3-4.
3. Фірсова Н.М. та інші. Кролі і нутрії в присадибному господарстві. - К. Урожай, 1993.-С. 72-77.

ЗАЛИШКИ ВИКОПНОГО КОНЯ В ПАЛЕОНТОЛОГІЧНІЙ КОЛЕКЦІЇ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Лавріненко А.А.
Полтавський краєзнавчий музей

Скам'янілі залишки предків коней вивчені краще, ніж рештки інших ссавців, що й дало можливість з'ясувати основні етапи розвитку роду еквідів [equidae: лат. equus – кінь] [5]. Багаточисельні дослідження підтверджують думку про те, що всі відомі на сьогодні породи коней беруть свій початок не від одного, а від двох–трьох спільних предків, які розвивались незалежно один від одного. Перші представники роду еквідів з'явились найімовірніше в Північній Америці в третинний період [3]. У кінці цього періоду, коли замість Берінгової протоки існувало пряме з'єднання між материками Старого і Но-

вого світу, деякі предки сучасних коней кількома самостійними формами потрапили по суші на сучасну територію Сибіру, звідки поширилися вглиб Азії та Європи. Тут же почалась диференціація спільних предків на самостійні гілки [2]. На відміну від інших непаристопалих розвиток конячих ішов у напрямку пристосування до швидкого бігу на просторих незаліснених рівнинах і здатності споживати більш жорстку їжу. Це і позначилось на еволюції їх кінцівок і зубної системи.

Одними з найдревніших родичів сучасного коня прийнято вважати пізньопалеоценового чи ранньоеоценового (55 ± 5 млн. р.) лісового гіракотерія завбільшки з лисицю (мав по чотири пальці на передніх та по три на задніх кінцівках) та ранньоеоценового (п'ятипалого) фенакодуса, не більшого від середньої собаки [6]. Поступово конячі збільшувались у розмірах. З появою у міоцені (25 – 7 млн. р.) трав у їх сучасному вигляді, конячі із чагарників виходять на широкі простори, перетворюючись із тварин, що об'їдають листя, на тварин, що пасуться. Міоценовий трипалий мерігіпкус, із сформованим копитом на середньому пальці, змінюється пліоценовим (7 – 3 млн. р.), ще трипалим, гіпаріоном, поширеним скрізь, окрім Південної Америки та Австралії [4; 5]. Один з потомків пліоценового пліогіпуса (з єдиним функціонуючим середнім пальцем) дав рід конячих, який включає сучасних зебр, ослів і коней [4].

Полтавщина належить до тих територій, які багаті на рештки тварин мамонтової фауни. Серед експонатів палеонтологічної колекції Полтавського краєзнавчого музею на особливу увагу заслуговують залишки викопного коня, зібрані в різних місцях історичної Полтавщини. Нажаль, значна частина знахідок, що зберігаються у фондах, передана музею випадковими людьми. Тому немає інформації про особливості їх залягання у пластах порід, умови знаходження [1]. Для деяких експонатів не вказано місця їх знаходження. По території Полтавщини рештки викопних коней поширені нерівномірно. Значна частина їх локалізована в межах самого обласного центру [Інв. № 10444; 3219; 373; 384; 304; 7762; 160; 161]. Характерна особливість місцезнаходження їх більшості – приуроченість до берегів водойм та торфовищ. Один з експонатів знайдений далеко за межами області: на березі Азовського моря [Інв. № 226].

Література:

1. Гавриленко І.М., Кондратенко Т.К., Чубур А.А. Плейстоценова мегафауна лісостепового лівобережжя Дніпра. Деякі підсумки вивчення // Археологічний літопис Лівобережної України. – 2002. – № 1. – С. 121–130.
2. Громова В. История лошадей (рода Equus) в старом свете. Часть II. Эволюция и классификация рода // Труды палеонтологического института. – Том XVIII. – Вып. 2. – 164 с.
3. Завадовский Б.М. Происхождение домашних животных. – М.: Госиздат сельскохозяйственной литературы, 1956. – С. 41–58.
4. Коуэн Р. История жизни. – К.: Наук. думка, 1982. – С. 181–183.

5. Палеонтологія, палеоекологія, еволюційна теорія, стратиграфія: Словник-довідник / За ред. В.П.Макридіна та І.С.Барскова. – Х.: Око, 1995. – 288 с.
6. Яковлев А.А. Жизнь земли. – М.: Гостоптехиздат, 1947. – С. 146–147.

Таблиця 1

Каталог палеонтологічної колекції в Полтавському краєзнавчому музеї

№ п/п	Облікове позначення	Назва	Місце знаходження	Розміри (см)	Джерело та дата
1.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 77184, П.10444	Зуб	м. Полтава, р. Коломак	6 х 3 х 2,5	Шабалін В.В., 2001 р.
2.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 72073, П.9490	Зуб викопного коня XIV–XIII ст. до н. е.	с. Загребелля, Оржицький р-н, Полтавська обл., р. Гнила Оржиця, торфовище. Під час археологічних розкопок.	7 х 3 х 2,5	Макаренко Д.О., геолог, 1992 р.
3.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9733, П.1699 (Ст. інв. № 103282)	Кутній зуб з нижньої щелепи		5 х 2,5	1950 р.
4.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9732, П.1698	Кутній зуб з верхньої щелепи		5 х 2	1950 р.
5.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9731, П.1697 (Ст. інв. № 103287)	Кутній зуб з верхньої щелепи	с. Селище, Переяславський повіт, Полтавська губернія, по р. Трубіж (зараз Баришівський р-н Київської обл.)	7,2 х 2	1950 р.
6.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9730, П.1696 (Ст. інв. № 103285)	Кутній зуб з верхньої щелепи		6,5 х 2	1950 р.
7.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9729, П.1695 (Ст. інв. № 103283)	Кутній зуб з верхньої щелепи		6 х 2,5	1950 р.
8.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9728, П.1694 (Ст. інв. № 103284)	Кутній зуб з верхньої щелепи		6 х 2,5	1950 р.
9.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9727, П.1693 (Ст. інв. № 106874)	Кутній зуб з верхньої щелепи	с. Ковалівка (колишній Миргородський повіт, тепер Шишацький р-н), торфовище	7 х 2,3	1950 р.
10.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9726, П.1692 (Ст. інв. № 106873)	Кутній зуб з верхньої щелепи	Колишнє Заморинське провалля , Лохвицький повіт, Полтавська губернія	7 х 2	1950 р.
11.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ.	Кутній зуб з верхньої	с. Ковалівка (колишній Миргородсь-	7 х 2,5	1950 р.

	9725, П.1691 (Ст. інв. № 106875)	щелепи	кий повіт, тепер Шишацький р-н), торфовище		
12.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9724, П.1690 (Ст. інв. № 54795)	Кутній зуб з верхньої щелепи		6 х 1,5	1950 р.
13.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 455, П.227 (Ст. інв. № 2489)	Кутній зуб з верхньої щелепи	Біля с. Комарівка, Кобеляцький р-н, Полтавська обл., берег р. Ворскли	9 х 3	1950 р.
14.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 27169, П.3219	Череп	м. Полтава, р-н Шпортівки (у Ленінському районі міста), р. Ворскла, піднято земснарядом з глибини 15 м	54 х 20	Погорілий В.М., помічник машиніста земснаряда, 1975 р.
15.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 601, П.373 (Ст. інв. № 2636)	Потилична частина черепа	м. Полтава, струмок, що протікає біля Інституту кормів (зараз Полтавський інститут агропромислового виробництва ім. М.І.Вавилова УААН)	28 х 14	1950 р.
16.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 612, П.384 (Ст. інв. № 2647)	Частина черепа 17-річного коня	м. Полтава, вул. Петровська	51 х 14	1947 р.
17.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9712, П.1678	Череп		40 х 23	1950 р.
18.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 17221, П.2533	Уламки нижньої щелепи	хут. Саламахівка, Абазівська сільрада, Полтавський р-н, Полтавська обл.	розмір коробки 20 х 16	Гнітько М.О., співробітник ІІ відділення міліції м. Полтави, 1960 р.
19.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 532, П.304 (Ст. інв. № 2568)	Передня частина нижньої щелепи	м. Полтава, вул. Петровська		1950 р.
20.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 594, П.366	Верхня щелепа		57 х 16	1950 р.
21.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 9737, П.1703 (Ст. інв. № 101380)	Хребець		12 х 4,5	1950 р.
22.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 38730, П.7762	Крижень	Місце, де р. Коломак впадає в р. Ворсклу	20 х 21	Передано бригадою земснаряда, 1949 р.

23.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 531, П.303 (Ст. інв. № 2567)	Пястна кістка задньої ноги	с. Олександрівка, Переяславський повіт, Полтавська губернія (на сьогодні автором статті не встановлено, на території якої області знаходиться село)	27 х 3,5	1950 р.
24.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 29440, П.3378	Права гомілка	с. Павлівка, Хорольський р-н, Полтавська обл., яр між с. Радьки і с. Весела Долина, глибина 4-5 м в глині	довжина - 33	Передано студентами будівельного інституту 1976 р.
25.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 533, П.305	Велика гомілкова кістка		33 х 4,5	1950 р.
26.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 388, П.160 (Ст. інв. № 2422)	Велика гомілкова кістка	м. Полтава, струмок в лісі Дослідного поля	34 х 4,5	1950 р.
27.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 389, П.161 (Ст. інв. № 2423)	Велика гомілкова кістка	м. Полтава, струмок в лісі Дослідного поля	38 х 4	1950 р.
28.	ФПКМ. – Інв. № ПКМ. 454, П.226	Частина верхньої щелепи	Азовське море		1950 р.